

BIBLIOTEKA
SHITETIT

BIBLIOTEKA E NXËNËSIT
ALI ABDIHOXA

NDJË VJESHITË
ME STUMH

SHTËPIA BOTUESE
E LIBRIT SHKOLLOR

PORTOKAL

891.983 - 31

BIBLIOTEKA E NXËNËSIT

85H-31

ALI ABDIHOXHA

A 14

R NJË VJESHTË
ME STUHI

R o m a n

32841

SHTËPIA BOTUESE E LIBRIT SHKOLLOR
TIRANË, 1980

Përgatitur për botim me parathënie
nga Hysen Sinani

ME STUHI
NË VËSHITË

Н о ш и

SHËNJA E LIBRIT E SHTABIT
TIRANË 1980

ROMAN PËR UNITETIN E POPULLIT RRETH KOMUNISTEVE

Tema e Luftës Antifashiste Nacionalçlirimtare, si momenti më i rëndësishëm në historinë e popullit tonë, është më e lëvruara në letërsinë dhe artet tona të realizmit socialist. Edhe romani «Një vjeshtë me stuhi» i shkrimtarit Ali Abdihoxha trajton këtë temë të rëndësishme, duke pasqyruar një pjesë të luftës së madhe të popullit tonë për çlirimin e tij kombëtar dhe shoqëror.

Ngjarjet në roman, siç e tregon edhe titulli i veprës, zhvillohen në vjeshtën e vitit 1943. Lufta e vendosur e popullit tonë, e bijve dhe bijave të tij partizanë të udhëhequr nga Partia, kundër pushtuesve fashistë sapo ka përfunduar me fitoren e plotë të Ushtrisë Nacionalçlirimtare. Italia fashiste është e detyruar të kapitulojë. Por vendin e saj, si pushtuese, e zë një armik tjetër më i fuqishëm dhe më i egër, Gjermania naziste. Lufta kundër këtij armiku të ri të përbindshëm është një provë e vërtetë guximi dhe sakrifice për popullin dhe komunistët, që qëndrojnë në ballë të tij.

Në këto kushte të reja, pati edhe njerëz që u lëkundën, pati nga ata që u trembën, pati, sidomos, një propagandë të shfrenuar nga organizatat reaksionare të vendit, që e quanin si të marrë dhe të pamundur luftën e popullit dhe të Partisë kundër këtij pushtuesi të përbindshëm. Por populli s'u dha, sepse në krye kishte një parti të paepur, luftarake, heroike, që e udhëhoqnin komunistë të spryuar... Shpejt, armiqtë e huaj, tradhta-

rët e vendit, të tremburit e të lëkundurit do të mësonin për forcën gjigante të popullit dhe të bijve të tij komunistë, për shpirtin e pamposhtur të tyre. Këtë forcë të madhe shpirtërore, këtë shpirt të paepur të popullit dhe të komunistëve na sjell edhe autori përmes faqeve të romanit të tij.

Në qytetin e Elbasanit, si kudo në Shqipëri, pushtuesit gjermanë nisin të ngrenë zyrat dhe burgjet e tyre, që do t'u duhen për shqyrtimin dhe shfarosjen e komunistëve. Të ndihmuar nga forcat reaksionare të Ballit Kombëtar dhe të Legalitetit, ata mendojnë se puna e tyre për pastrimin e këtij qyteti të vogël nga komunistët do të jetë çështje ditësh për ta. Por llogaritë i kanë bërë keq, sepse populli dhe komunistët nuk i presin ata duke fjetur në shtëpitë e tyre, por me plumbin ballit. Si kudo në Shqipëri, Partia Komuniste Shqiptare ka organizuar planet e saj të sulmeve të rrufeshme dhe vazhdon, nën hundën e gjermanëve, të mobilizojë masat, sidomos të rinjtë, për shtimin e radhëve të Ushtrisë Nacionalçlirimtare, organizon shpërndarjen e trakteve, të shtypit të saj, aksionet e guximshme të ilegalëve etj. Ndërmjet shumë të tjerëve, si përfaqësues të komunistëve që mbartin peshën kryesore të luftës kundër pushtuesit të huaj në këtë qytet, janë Lumto Gjinari dhe Petrit Guraj. Lidhjet e tyre feminare me Qamil Tapinë, komunistin herë-herë të lëkundur, dhe Nazmi bej Topin, tradhëtarin dhe armikun e betuar të komunistëve, duke marrë një raport të ri në kushtet e luftës së ashpër kundër pushtuesve dhe shfrytëzuesve të bashkuar me ta, përbëjnë bazën e subjektit të romanit. Lumta, Petriti, Qamili dhe Nazmiu kanë qenë shokë të një klase. Pak kohë para pushtimit të vendit nga fashistët italianë, ata janë të rinj që kanë filluar të mendojnë më gjërë për jetën. Të tre djemtë kanë rënë në dashuri me Lumtën. Por ajo nuk mund t'i dashurojë që të tre, edhe pse për seicilin prej tyre ndien simpati. Nazmiu është i egër dhe mendjemadh (si bir beu që është), kurse Qamili (bir avokati) është i ftohtë dhe me një natyrë të tillë që s'e kupton kurrë në është i gëzuar a i zemë-

ruar. Ndjaj, për Lumton, njeriu i saj më i ëndërruar është Petriti, punëtori i fabrikës së duhanit, djali i urtë dhe i menduar si një burrë i madh. Pushtimi fashist, qëndrimi që duhej mbajtur ndaj tij, si detyrë e çdo qytetari të ndershëm, krijoi ndryshime në jetën e të rinjve. Nazmi bej Topi veshi uniformën e pushtuesit dhe u shkëput nga shokët e tij, nga Petriti që ishte bërë një komunist i flaktë, nga Qamili, që edhe ai kishte përqafuar Lëvizjen Antifashiste Nacionalçlirimtare, dhe nga Lumta, tanimë ilegale syptrembur. Kështu që dashuria e tij për Lumtën s'mund të kishte më asnjë shpresë. Megjithatë, Nazmi beu nuk heq dorë. Ai arrin deri atje sa ta arrestojë vajzën dhe të kërkojë prej saj që të braktisë luftën, idetë e saj komuniste dhe të bëhet gruaja e tij. Por, me gjithë premtimet e tij për një jetë të lumtur e të pasur, me gjithë lutjet e tij, me gjithë, më në fund, kërcënimet e vrazhda që zbulojnë karakterin e tij të ulët, Lumto Gjinari nuk e tradhëton kauzën e popullit, të Partisë e të revolucionit, nuk tradhëton veten, si një e re e denjë për emrin e lartë të komunistes, të luftëtares të së resë. Ndërkohë, duke dashur që ta largojë të birin me çdo kusht nga lufta, i ati i Qamilit, Demir Tapia, i cili është bërë shkak që të arrestohet Lumta, duke spiunuar në gestapo babanë e saj, bëhet përsëri shkaktar i arrestimit të Petrit Gurajt bashkë me të birin, të cilët bien në duart e armiqve pas një qëndrese heroike. Arrestimi i të birit e bën avokat Demirin të futet edhe më thellë në llumin e spiunllëkut, duke menduar se me këtë akt të ulët do të mund ta shpëtonte të birin nga kthetrat e nazistëve. Por gabohet rëndë. Po kështu gabohen në llogaritë e tyre edhe pushtuesit gjermanë, që mendojnë se me kapjen e disa komunistëve, dhe duke u përpjekur që ata të tregojnë bazat e tyre sekrete, do të mund të zbulonin e të asgjësonin Partinë Komuniste dhe krejt Lëvizjen Nacionalçlirimtare. Por ata as që mund ta merrnin me mend forcën e popullit dhe të komunistëve.

Jeta vazhdon edhe pas arrestimit të Petritit, Qamilit dhe Lumtos; aksionet e ilegaleve nuk pushojnë në qytet,

lufta vazhdon edhe më e ashpër, urrejtja e popullit për pushtuesit nazistë bëhet edhe më e madhe. Nënë Dana mjekton Markun, komunistin e plagosur, dhe mëson të qëllojë me pushkë; Vasil Gjinari, babai i Lumtos, u mëson vajzave të reja, që zakonet dhe regjimi i mbanin të mbyllura në mes të katër mureve, gjuhën shqipe, atje, në shtëpinë e Muratit, nën hundën e esesëve; Usta Dine Çeliku shkon deri lart në male për të rregulluar armët e partizanëve; të rinjtë ilegalë hyjnë e dalin nëpër qytet me misione të caktuara partie; nëpër rrugë traktet e afishuara bëhen më të shpeshta; në majë të selvisë më të lartë, në qendër të qytetit, valëvitet flamuri shqiptar. Të gjitha këto i bëjnë pushtuesit e huaj të tërbohen nga zemërimi dhe bashkëpunëtorët e tyre, tradhtarët e kombit, të tmerrohen nga hakmarrja e popullit. Kjo frikë i hyn thellë në palcë edhe Nazmi bej Topit, që, pasi ka lyer duart me gjakun e popullit, e, madje, edhe me atë të Lumtos, në një përpjekje qesharake e plot urrejtje për të shqyer flamurin e lirisë në majën e selvisë, gjen vdekjen, si një njeri krejtësisht i dështuar, i përbuzur dhe i urryer nga populli. Po këtë fund ka edhe Demir Tapia, që çmendet kur merr vesh se të birin ia kanë vrarë; shkaktar për vrasjen e të birit është vetë ai që, duke dëshëruar të mbetet asnjans, u kthye në një spiun, në një vegël të pushtuesit dhe në një viktimë të tij. Pas largimit edhe të ordinancë Qazimit nga detyra prej shërbëtori, i penduar për bashkimin e tij me pushtuesit dhe tradhëtarët, romani mbaron me grupin e vogël të komunistëve ilegalë që ngjitin të përpjetat e para të malit, për të shkuar te shokët e tyre partizanë.

Në këtë roman, që pasqyron luftën e popullit dhe ilegalëve në një qytet të Shqipërisë kundër pushtuesve të huaj dhe tradhëtarëve të brendshëm, kontradiktat antagoniste zbulohen nga shkrimtari përmes episodeve të shumta mbi të cilat është ngritur edhe vepra. Në kohën e Luftës Antifashiste Nacionalçlirimtare kontradikta antagoniste kryesore ishte ndërmjet Partisë e popullit nga njëra anë, dhe pushtuesit të huaj nga ana tjetër. Edhe në roman theksi vihet në këtë kontradiktë. Që në

faqet e para, pushtuesi i huaj, i përfaqësuar me major Francin dhe personazhe të tjera, zbulon synimet e tij shkatërruese për Partinë Komuniste dhe skllavëruese për popullin. Këtyre synimeve u kundërvihen me pushkë dhe me fjalë komunistët, mbarë populli, që kërkon të fitojë lirinë dhe pavarësinë e tij, për të cilat ka ëndërruar e luftuar shekuj pas shekujsh. Në zhvillim të kësaj kontradikte, edhe pse në roman konflikti kryesor nuk zgjidhet përfundimisht, lihet të kuptohet në mënyrë të qartë që disfata është e pashmangshme për armikun, që fitorja është e popullit dhe e komunistëve. Me këtë kontradiktë me pushtuesit e huaj ndërthuret edhe kontradikta tjetër antagoniste me armikun e brendshëm, spiunë e tradhëtarë të bashkuar me pushtuesit. Nazmi bej Topi është mbartësi më tipik i kësaj kontradikte në këtë roman. Duke qenë bir beu, e aq më tepër nga ata pasanikë që u ripërtërinë gjatë pushtimit fashist, ai jo vetëm është shfrytëzues, por edhe tradhëtar i interesave të Atdheut. Si i tillë ai nuk mund të bashkohet me forcat patriotike e revolucionare kundër okupatorëve, të cilët, duke i krijuar kushte të reja përfitimi, kënaqin interesat e tij prej shfrytëzuesi të pangopur. Ai, pra, nuk ka rrugë tjetër veç kursit të tij tradhtar, ndaj është i dënuar me vdekje nga populli, sj dhe pushtuesi i huaj.

Nëpërmjet zbulimit, trajtimit dhe pasqyrit të këtyre kontradiktave, si dhe të personazheve që i mbartin ato, shkrimtari shpreh ide mjaft të rëndësishme. Që një popull të fitojë lirinë dhe pavarësinë kombëtare, duhet të udhëhiqet në luftë nga bijtë e tij më të denjë. Lufta jonë Antifashiste Nacionalçlirimtare udhëhiqej nga komunistët, që, të dalë nga radhët e klasës punëtore, të fshatarësisë dhe të inteligjencës patriote, nuk i humbën lidhjet me popullin, por i forcuan edhe më shumë, i bënë të pazgjidhshme në dallgët e luftës së përgjakshme çlirimtare. Kjo lidhje e ngushtë e komunistëve me popullin është e tillë që habit edhe pushtuesin e huaj, i cili e sheh të pamundur depërtimin në organizatat ilegale të komunistëve, sepse kudo populli di t'i fshehtë ata në gji të tij. Ai i mbron dhe i strehon luftëtarët e tij,

sepse ka besim tek ata, sepse është i bindur që ata luftojnë për çlirimin e tij, për të ardhmen e tij të ndritur. Në roman shprehet qartë gjithashtu ideja se luftën e bën populli, punëtorët dhe fshatarët të bashkuar rreth partisë së tyre, se, pa këtë bashkim të forcave popullore, s'mund të ketë fitore. Një ide tjetër e rëndësishme, që theksohet në disa episode të romanit, është edhe ajo e qëndresës së pamposhtur të komunistëve. Të kalltur nga Partia e tyre Komuniste, ata s'duan t'ia dinë nga asnjë vështirësi, as nga torturat çnjerëzore dhe as nga premtimet e gjithëfarshme të armikut; mbi idealin e madh komunist ata nuk vënë as jetën e tyre të re. E tillë është qëndresa e Lumto Gjinarit, e Petrit Gurajt e, bile, edhe e Qamil Tapisë, që vdes nga torturat e nazistëve gjermanë, duke përbuzur paratë e babait si shkëmbim për tradhëtinë ndaj çështjes së madhe të At-dheut.

Romani «Një vjeshtë me stuhi», si një vepër e shquar e prozës sonë të realizmit socialist që trajton temën e Luftës Antifashiste Nacionalçlirimtare, ka mjaft personazhe me psikologji të pasur e që janë përfaqësuese të shtresave të caktuara shoqërore. Ato, kryesisht, i përpoqin dy kampeve ndërluftuese, dy botëve: njëres që po ngrihet e fuqishme, e re, e zjarrtë, dhe tjetrës që re, luftëtarët e së ardhmes së ndritur, janë përshkruar me dashuri nga autori; ata kanë forcën e rinisë, shpirtin e sakrificës, moralin e shëndoshë, karakterin e qëndrueshëm, mendjen e kthjellët dhe idealet e larta komuniste që i bëjnë të pamposhtur.

Lumto Gjinari është një nga figurat më të realizuara të luftëtares në romanin tonë me temë nga Lufta Antifashiste Nacionalçlirimtare. Bijë e një mësuesi patriot, ajo ka një dashuri të madhe për At-dheun. Ajo është vajzë e bukur, por edukata e mirë e ka bërë atë që të mos e shohë veten vetëm si një stoli. Ndaj, duke u lindur me shokët e saj komunistë, ajo, si një vajzë e ndërgjegjshme për rolin e saj të rëndësishëm në luftën e popullit kundër okupatorit të huaj, i kushtohet krejtë-